

EGYSÉGES SZÉKELYFÖLDI OKTATÁSI KATASZTER

A Székelyföld 2000 Konferencia résztvevői által szakterületenként megfogalmazott *Záródokumentumban* foglalt ajánlásoknak megfelelően választottam az idei Konferencián bemutatandó előadásom témáját: *Az egységes székelyföldi oktatási kataszter elkészítésének időszerűsége* címmel.

Köszönöm az újabb lehetőséget és a felkérést, melynek szívesen teszek eleget, annál is inkább, mivel a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége vezetését már régebről foglalkoztatja az átfogó kataszter elkészítésének gondolata.

Kiselőadásom arról a projektről szól, melyet az RMPSZ Székelyföldi Területi Oktatási Központja kezdeményezett és menedzsel: egy számítógépes adatbázis létrehozása a romániai magyar tannyelvű közoktatásra vonatkozóan. Mondandómat a *mit?, miért? hogyan?* és *kivel?* kérdéskör köré építem.

A *Mit?* és a *Miért?* kérdések köre

A projekt a romániai magyar tannyelvű közoktatásra vonatkozó komplex számítógépes adatbázis összeállítását célozza meg, amely átfogó és részletes képet ad a magyar tannyelvű oktatás intézményi, valamint beiskolázási szerkezetéről és szakember ellátottságáról.

Tartalmilag egy olyan, évente megújítható adatbank létrehozására törekszünk, amely a magyar vonatkozású intézmények infrastruktúrájával, személyi állományával és beiskolázási adataival kapcsolatos információkat összesíti, intézményi, települési, megyei és országos szinten, a teljesség igényével.

A begyűjtendő információk alapján elkészülő tanulmány szerkezetileg négy területet foglalna magába:

1. *A magyar tanítási nyelvű közoktatási intézmények (a közoktatási hálózat) adatai:*

– az intézmény neve, címe, típusa, intézmény/tagozatvezető(k) adatai;

–az intézmény/tagozat oktatási szerkezeti felépítése – oktatási típusok, szintek és formák alapján;

–az intézmény/tagozat infrastruktúrája: épületek, osztálytermek, laboratóriumok, testneveléssel kapcsolatos létesítmények adatai, ezek kihasználtsága, oktatási eszközellátottság szintje – különös tekintettel a számítástechnikai felszereltségre, könyvtári állományra bentlakási lehetőségek.

2.Beiskolázási adatok (az iskoláskor előtti és az iskoláskorú népesség adatai):

–az oktatási intézményben tanulók beiskolázási adatai: csoportok/osztályok száma, tanulói létszám – oktatási szintenként. A beiskolázással kapcsolatos sajátos követelmények: vonzó környezet, ingázási lehetőségek, bentlakás stb.;

–az intézményi adatok régiónkénti/megyei szintű összesítése a magyar iskoláskorú népesség megoszlása korosztályonként, beiskolázási szintjük szerint – a „hiányzók” holléte (román tagozat, beiskolázatlanok...), összehasonlítás a hasonló korú és oktatási szintű román nemzetiségűek adataival, a legutolsó – 1992-es – népszámlálás, önkormányzati nyilvántartások, egyházi statisztikák és egyéb források alapján.

3.Az intézményben/tagozaton, a megyében illetve országosan oktató pedagógusok személyi és szakmai adatai.

4. Az összegyűjtött és elemzésnek alávetett adatok feldolgozása, következtetések, javaslatok, esetleg fejlesztési stratégiák megfogalmazása.

Az iskoláink többsége most már helyi, önkormányzati fenntartású, ezért bizonyos úgynevezett determinációs tényezők együtthatásaként eltérő színvonalon képesek működni. Sajnálatos tény, hogy a költségvetési válság az utóbbi években állandósult és a kényszerű racionalizálási technikák megjelenése, esetleg alkalmazása (gondolok itt iskolák, netán óvodák megszüntetésére, csoportok, osztályok összevonására, az elkerülhetetlen pedagógus fluktuációra, a szegényes működési körülményekre) más országok tapasztalatai szerint nem mindig segítik a minőség javítását, ahogy azt remélnék, elvárnák az alkalmazóik.

Tapasztalható, hogy a hatékonyság szempontjából a különböző iskolák teljesítmény-színvonalában egyre inkább különbségek mutatkoznak. Mindez azzal magyarázható, hogy általában a teljesítmény-kényszer egyre inkább fokozódik, ezáltal az iskolák minőségi versenyhelyzetbe kerülnek/kényszerülnek, s ebben a versenyben egyre inkább meghatározó az a társadalmi-, pedagógiai potenciál (környezet–iskola–család), amelyben az egyes iskolák élnek és működnek. Ebben az esetben szinte elkerülhetlenné válik – különböző belső és külső környezeti okok és tényezők miatt – az egyes iskolák közötti szakadék növekedése, az esélyegyenlőtlenség foko-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásaiból zódása. A felzárkózás taktikáját választó iskola feladata a már eleve létező, vagy a kialakult színvonalkülönbségek csökkentése, a tanulási esélyegyenlőség javítása. Ennek a sikere az egyre inkább polarizálódó társadalom iskolarendszerében az egyes iskolák objektív és szubjektív feltételrendszerének és a tanítók/tanárok pedagógiai-pszichológiai felkészültségében rejlenek. A kérdés viszont, hogy: hogyan alkalmazható konkrétan és helyspecifikusan a felzárkózás taktikája? – azonban továbbra is nyitott marad. Megoldást jelenthetne a külső szakmai kontroll gyengülésével egyidőben a belső minőségbiztosítási mechanizmusok kiépítése. Ez azonban, különböző okoknál fogva, iskoláinkban még várat magára. Talán azért is – többek között –, hogy az előbbieken említett társadalmi-, pedagógiai potenciál összetevői között nem alakult ki és ez által nem is működik a közös cél érdekében együttműködési készség, partneri viszony; vagy: egy adott kistérségi szinten nem fogalmazódtak meg a fejlesztési stratégiák és többnyire a már/még létező megtartására, esetleg nagy finanszírozási deficit árán való működtetésre rendezkedtek be.

Külső, szakértelemre alapozó, az elkészítendő adatbázis elemzéséből származó ajánlások, megoldási javaslatok segítséget nyújthatnának az egyes iskoláknak vagy a kistérségi fejlesztésben gondolkodóknak. Az önállósulás útját követő anyanyelvi oktatási rendszerünk komplex felmérésére, feltérképezésére és átvilágítására alapozva, valamint a helyi adottságok és értékek figyelembevételével ki lehet/ki kell dolgozni az intézményrendszer távlati fejlesztési stratégiáját. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a pozitív irányú átalakítás, a modernizáció megköveteli a község, a város a municípium, a kistérség, a régió saját, belső, az oktatást érintő reformját.

Általános átalakítási alapelvként kell elfogadjuk, hogy:

- az oktatást érintő reformnak az adott entitás – község(-ek), város, kistérség, térség – egész működését érintő reformcsomagba kell illeszkedniük;

- a tervezett átalakítást a legteljesebb nyilvánosság mellett a pedagógusok és a szülők véleményének folyamatos kikérésével kell végrehajtani;

- az intézményrendszer vélhető, helyenként elkerülhetetlen szűkítését fejlesztéssel, innovatív beavatkozással, tehát pozitív tartalommal kell kompenzálni;

- a finanszírozás terén a bázisfinanszírozástól a feladatfinanszírozásra kell áttérni;

- fontos feladat a pótlólagos fejlesztési források feltárása, ezek segítségével az innováció és a kiemelkedő teljesítmények elismerése;

- a fejlesztés adott szintű, de lehetőség szerint térségi koordinálása, a térségi kapcsolatok erősítése.

Összefoglalva tehát:

–A projekt hiánypótló jellegű, hiszen az adatbázis összeállításával egyrészt egy olyan nyilvántartási rendszer jönne létre, amely elősegítené egy átfogó kép kialakítását a romániai magyar oktatási intézményekről, a diákok és pedagógusok létszámáról/adatairól, ezek várható alakulásáról, az oktatási intézmények működési kérdéseiről, problémáiról és hiányosságairól, másrészt pedig alapot teremtene egy ésszerű statisztikai és oktatáspolitikai prognózis megállapítására.

–Tényszerű információk birtokában, az egyre súlyosbodó létszámcsökkenés figyelembevételével lehetséges optimális keretek között oktatáspolitikai döntésekről, fejlesztési tervekről és stratégiákról, a jövő színvonalas, a piacgazdaság sajátos körülményeinek megfelelő, önálló oktatási intézményrendszert megtervezni.

Az előbbieken említett drasztikus létszámcsökkenés súlyosan érinti iskoláinkat. Még friss az élmény: nemrég az *Apáczai Közalapítvány* támogatásával ajándék tanszercsomagokat juttattunk el minden, az első osztályt magyar tannyelvű osztályban kezdő kisdiaáknak, a megajándékozás örömén túl azzal a nem titkolt szándékkal, hogy ezzel is – bátorítva és támogatva a szülőket – próbáljuk befolyásolni a beiskolázási számok alakulását. Természetesen ez egyedi akcióként és „most azonnal” nem hozza/nem hozhatja meg a várt eredményt, de reméljük, hogy lesz folytatása jövőben és azután is.

Helyenként azonban szomorúan tapasztaltuk, hogy egyes vidékek, beleértve a Székelyföldet is, igencsak elnéptelenedtek, és egyre kevesebb iskolát kezdő gyerekekkel kell számolnunk. Példaként a következő diákon egy pár vidék helységeinek adatait mutatom be azzal az ismételt hozzátevéssel, hogy sajnos nem egyedi esetekkel állunk szemben, hasonló statisztikákat mutathatnánk Hargita, Kovászna és Maros megyék más vidékeiről is.

A Hogyan? és Kivel? kérdéskör

Adatgyűjtésünk nem előzmény nélküli, hisz az elmúlt év végén és 2001 elején már végeztünk hasonló jellegű munkát a budapesti *Márton Áron Kollégium* megbízásából, de az nem volt annyira átfogó, a teljes rendszerre kiterjedő felmérés, mint amilyent most tervezünk: többek közt nem érintette az óvodai oktatás területét és nem foglalta magába a pedagógus állomány személyi és szakmai adatait.

Az adatgyűjtés során számítunk az adatgyűjtést végző kollégák lelkiismeretes, minden részletre kiterjedő, pontos munkája mellett az *Oktatási és Kutatási Minisztérium Nemzeti Kisebbségi Nyelvű Oktatás Főosztálya*, an-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásaiból
nak vezérigazgatója, Dr. Murvai László támogatására, a megyei tanfelügyelőségek magyar tannyelvű oktatásért felelős főtanfelügyelők, főtanfelügyelő-helyettesek és tanfelügyelők, valamint az *RMDSZ Oktatási és Ifjúsági Főosztálya* támogatására is. Az adatgyűjtést megyei szervezeteink által kijelölt kollégák bevonásával oldjuk meg, az adatok feldolgozása pedig a *Székelyföldi Területi Oktatási Központ* támogató segítségével kialakított szakértőkből álló munkacsoport feladata lesz. A projekt finanszírozását az *Illyés Közalapítvány Erdélyi Alkuratóriuma Oktatási Szaktestületéhez* benyújtott és pozitívan elbírált pályázat segítségével oldjuk meg.

A projekt kivitelezéséhez a következő lépéseket követjük:

- az adatbázis felépítésének, informatikai háttérének a megtervezése;
- az adatgyűjtő lapok megtervezése és sokszorosítása;
- a kérdőívek kitöltése és megyénkénti, régiókénti összesítése;
- adatbevitel;
- a kérdőívek feldolgozása, az eredmények értékelése, értelmezése majd publikussá tétele (kiadvány, CD-lemez, mágneses lemez...)

Befejezésként

Az előbbieken a *mit?* és *miért?* kapcsán szó esett a saját, belső reformról, a modernizációról, fejlesztésről. Köztudott, hogy a változások, az újszerű megoldások azonban felerősítik a kockázatvállalás felelősségét. Ez különösen érvényes az iskolákban, ahol a tanítási folyamatokban a stabilitás, a pedagógiai eljárások megszokott elemei a kiszámíthatóságot és a biztonságot kell, hogy sugallja. Eppen ezért rendkívül nagy dilemma az intézmények szintjén a stabilitás és a változtatás mértéke. Konkrétan az, hogy mit őrzünk meg, és mit kell megváltoztatni? Biztos-e, hogy minden környezeti elvárást igényként kell kezelni és kiszolgálni? A környezet és az iskola kapcsolatában/viszonyában az iskola lehet-e aktív, akár környezetet is befolyásoló szereplő, vagy csupán kiszolgáló szerepe van? Mit fogadnak be/el, és mit nem? Mekkora lesz az elutasítás kockázata például egy beiskolázási versenyhelyzetben, melyre az előbbieken utaltam?

Ezek olyan kérdések, amelyek helyi szinten az adott intézmény és annak környezete kapcsolatában jelennek meg, és ahol természetesen a válasz is csupán helyi lehet. Különös változtatás az, amelyet nem az intézmény kezdeményez, hanem például a fenntartó vagy az oktatásirányítás állami szintje (tanfelügyelőség) rendel el. Ilyenkor számolni kell azzal a speciális helyzettel, hogy az intézményvezetőnek feladata lesz a változtatás tartalmát és szükségszerűségét megismertetni és elfogadtatni a kollégáival, a szülők-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásaiból
kel, a tanulókkal. Tapasztalatom, hogy ilyen esetben egyre többször lehet hallani a halogatás, illetve a kivárás taktikájáról. [...]

Ez egy olyan jelzés, amelyet komolyan kell venni, ugyanis egyszerre vannak jelen a változtatásokat megértő, azokat üdvözlő, azokért dolgozni kész emberek és azok is, akik a halogatással taktikáznak. Fel kell készülnünk azoknak a helyzeteknek a megoldására, amelyeket a majdani, felmérésünket követő tanulmány ajánlások szintjén vet fel iskolavezetőknek, önkormányzati tisztségviselőknek egyaránt.

Egy valami számunkra, a projekt tervezői és kivitelezői számára biztos: most már itt az ideje a cselekvésnek, tovább késlekedni nem szabad az adatbázis összeállításával, és ígérjük, hogy nem fogunk a halogatással taktikázni.